

Presentaties voor een “duurzaam park voor de vrede”

Hieronder een aantal onderdelen uitgelicht, met aantrekkelijke en onaantrekkelijke onderdelen.

1. De procedure naar een “duurzaam park voor de vrede”

Op 7 maart 2013 hebben drie ontwerp bureaus¹ in opdracht van de gemeente voorstellen gepresenteerd aan een klankbordgroep voor “een duurzaam park voor de vrede”. Het gebied omvat de Scheveningse Bosjes, Nieuwe Scheveningse Bosjes, Westbroekpark, Hubertusduin, Klein Zwitserland en Zorgvliet. Deze moeten volgens de gemeente worden verbonden tot een geheel/samenstel van parken, dat “duurzaam park voor de vrede” of eerder ook wel “internationaal park” wordt genoemd.

De procedure is voor de gemeente Den Haag nieuw. De gemeente heeft de wens iets met het gebied te “doen”. Het ligt in het hart van de internationale zone, waarvoor een gebiedsvisie wordt voorbereid. Er zijn ambities voortvloeiend uit de voorstellen voor het project culturele hoofdstad. Het “parkonderdeel daaruit wil men realiseren, ondanks dat Den Haag uit de race voor culturele hoofdstad is gevallen.

In tegenstelling tot het gebruikelijke proces, waarbij de gemeente een plan/visie/ontwerp voorbereidt en de burgers daarop reageren, stelde de gemeente zich ten doel dat burgers en andere “stakeholders” vanaf het begin worden betrokken bij de ontwikkeling rond het parkidee. Er zijn bijeenkomsten georganiseerd tussen vertegenwoordigers van een aantal wijkverenigingen, expat organisaties, cultuur- en recreatie bedrijven en organisaties, en de drie bureaus om ideeën te genereren op grond waarvan de presentaties zijn gemaakt. Ieder bureau kreeg een specifieke opdracht. De wensen en ideeën die zijn aangeleverd hebben een rol gespeeld bij de uitwerking door de bureaus.. Het zijn geen kant- en klare ontwerpen. De vertegenwoordigers bij de klankbordgroep is gevraagd terug te koppelen aan hun achterbannen. Beloofd is dat bewoners /stakeholders bij het verdere proces betrokken blijven.

Het is plezierig, dat men belanghebbenden van het begin af aan wil betrekken bij de planontwikkeling. Het is echter jammer,, dat de gemeente er nog niet echt in is geslaagd een bottom-up benadering te organiseren. De klankbordgroep is vrij willekeurig samengesteld. Er zijn maar enkele vertegenwoordigers uit enkele wijken bij betrokken en de rol van de klankbordgroep in het proces nog onduidelijk.

Wij denken dat een systematischer aanpak met een duidelijker planproces de idee ontwikkeling ten goede kan komen. Wie zijn de belanghebbenden bij het duurzame park voor de vrede? En hoe kun je die belanghebbenden op een efficiënte manier een rol laten spelen? De ambitie van de gemeente om de verschillende parken/ groenelementen aan elkaar te verbinden en allure toe te voegen vergt een zorgvuldige benadering, zeker omdat de verschillende onderdelen juist door hun diversiteit bijdragen aan het geheel. Gedacht zou kunnen worden o.a. aan een serieuze enquête over voorstellen/mogelijke alternatieven waar alle omwonenden/belanghebbenden aan mee kunnen doen.

2. Duurzaamheid en bestaand groenbeleid

Het beleid ten aanzien van de groengebieden is door de Gemeenteraad vastgesteld in het beleidsplan “Groen kleurt de stad” en in de Nota Ecologische Verbindingszones. De laatste twintig jaar is het beleid gericht op het verbeteren van natuurwaarden en ecologische functies van de stedelijke ecologische hoofdstructuur. Een belangrijke ambitie is het verstevigen van de natuurverbinding tussen West- en Oostduinen. In de nota Ecologische Verbindingszones wordt de “(duin)bosrijke verbinding” tussen Oostduinen en Westduinpark de Scheveningse Zone genoemd.

¹ Het gaat om de volgende Bureaus, 1: B&B; 2: Juurlink en Geluk; 3: Prosad.
In de tekst worden ze voor het gemak bureau 1, 2 en 3 genoemd

In het groen beleidsplan “Groen kleurt de stad” (Blz. 26-27) staat dat het gemeentebestuur zich verplicht tot het duurzaam in stand houden en zo mogelijk versterken van de Stedelijke Groene Hoofdstructuur, waartoe de Scheveningse Bosjes en andere genoemde groengebieden behoren. Deze zijn “van belang voor de natuur”. (Groen kleurt de Stad blz 27-28, 100).

Voor het duurzaam in stand houden van natuur en biodiversiteit in Den Haag, zijn nodig: zo groot mogelijke aaneengesloten groengebieden (en groene bufferzones er om heen) en zo goed mogelijke verbindingszones daartussen.

Dit aspect heeft bij de presentaties te weinig aandacht gekregen. Er wordt niet (voldoende) uitgewerkt hoe de ecologische verbindingen kunnen worden verbeterd zodat de natuurambities, die eerder zijn vastgesteld, bijdragen aan het geheel van de parken.

Voorstel: geef een opdracht aan een ecologische adviesbureau om te inventariseren wat de natuurwaarden zijn, welke knelpunten zich voordoen en voorstellen te ontwikkelen om met name dit aspect uit te werken.

3. Een nieuwe naam voor het gebied

Twee van de drie bureaus benadrukten in hun presentaties, dat er sprake is van een geweldige diversiteit in natuur, gebruik, toegankelijkheid en uitstraling. Bureau 3 (Posad) maakte in de presentatie zeer specifiek duidelijk dat het hier gaat om een divers geheel van parken en groenelementen. Er zijn 11 deelgebieden, elk met een ander karakter. “Alle parken tot één geheel maken laat de historische diversiteit verloren gaan.” Daarom stellen zij voor het geheel Park 11 te noemen en niet de titel “duurzaam park voor de vrede” mee te geven; een mondvul, dat bovendien suggereert dat er sprake zou zijn van een park.

Aantrekkelijk is dat zo wordt benadrukt dat het gebied bestaat uit diverse onderdelen. Onaantrekkelijk blijft het woord “park”. Het grootste deel van het “park” bestaat uit bos. Kan de keuze van de 11 gebieden beter? De begraafplaatsen zijn niet openbaar, maar hebben wel een functie als groen element. Het grootste deel bestaat uit de Scheveningse Bosjes, die al heel veel jaren zo heten... “Waarom een andere naam?” “Is het niet juist een uitdaging voor de expat de naam te leren uitspreken?”

In de presentatie van bureau Posad staan (helaas) veel fouten in benaming en geschiedenis van de 11 deelgebieden. Het idee om de verschillende onderdelen een korte kenschets mee te geven, brengt die verscheidenheid goed in beeld. De genoemde informatie moet dan wel kloppen!

4. Koesteren van bestaande kwaliteiten

Bureau 2 (Juurlink en Geluk) heeft duidelijk neergezet dat de kwaliteit die er is moet worden geborgd: de bestaande contrasten. De groengebieden zijn “laag dynamische gebieden waar een verdere rustige doorontwikkeling van de huidige kwaliteiten op zijn plaats is.” Ze noemen de schoonheid van het Belvédèreduin met de romantische dennen, de sublieme randen, de Dag van de Roos, de monumenten, bootje varen, winterpret op het duin.

Omwonenden zijn zeer bezorgd dat men zich onvoldoende beseft wat er al is, dat dat gekoesterd en beschermd moet worden. Het is geen “nieuw” gebied dat ontwikkeld moet worden. Het heeft een rijke historie. Uiteraard zijn er altijd verbeteringen mogelijk, maar deze dienen zeer zorgvuldig afgewogen te worden.

Er is veel: het schitterende vaste plantenpark met beelden in het Westbroekpark, de top collectie rozen, de gezellige picknick- en speelweide waar alle nationaliteiten bij elkaar

komen, de Parade in een unieke setting, de waterpartij als centrum voor schaatsplezier, de oude bomen langs de Scheveningseweg, de verassende 19^e eeuwse kronkelpaden door de Scheveningse Bosjes, de plekken waar kinderen spelen, hutten bouwen, bomen klimmen... Het is ook een gebied waar de stedeling rust vindt, weer tot zichzelf kan komen.

5. Het verbinden...

5.1 door een circulaire route

Twee van de bureaus hebben een aardige circulaire route voorgesteld waarmee men alle deelgebieden aandoet.

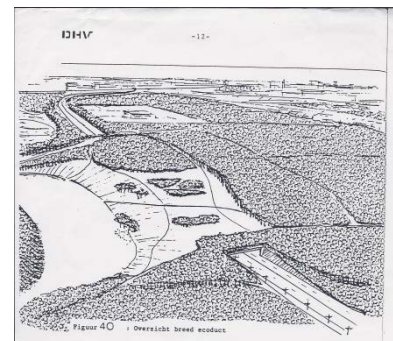
Een goed idee!

5.2. van de stad met Scheveningen

Bureau 1 heeft themaroutes uitgewerkt die de stad met Scheveningen veilig verbinden over het obstakel van de Teldersweg. Hun voorstel: een gelijkvloerse kruising met stoplichten. Voorstel bureau 2: brug zoals in sommige Parijse parken. Bureau 3: Een iets verdiepte ligging van de weg.

Aantrekkelijk: Een verdiepte ligging kan het geluid van de autobanden dempen,. Andere mogelijkheden zijn: een ecoduct over de Teldersweg, flietspalen bij de oversteek om automobilisten te doen afremmen enz.

Hier ligt een uitdaging, die de bewoners belangrijk vinden. Bovendien kan gezocht worden naar een combinatie met een ecologische verbinding over de weg.

5.3. van de gebieden onderling en met oost- en westduinen

Er zijn veel wegen die het gebied doorkruisen. Behalve de eerder genoemde Teldersweg zijn er knelpunten bij de Nieuwe Parklaan, van Alkemadelaan enz. Daar zijn niet of nauwelijks voorstellen voor gedaan.

Wat kan worden gedaan? Voor de grote wegen zijn mogelijke oplossingen hetzelfde als voor de Teldersweg, zij het dat er vaak al stoplichten zijn.

Voor de kleinere wegen zou men kunnen denken aan het veranderen in 30km wegen. Echter geen afsluiting, want ze zijn belangrijk voor lokaal verkeer naar de woonwijken.

Behalve wegen, zijn er ook gebouwen en sportterreinen in het groengebied: o.a. Promenade hotel, tennispark de Bataaf, parkeerterrein Madurodam, Madurodam, korfbalveld, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, tennispark Leimonias en Klein Zwitserland. Deze gebouwen en sportterreinen zijn omringd door groenstroken, die belangrijk zijn voor de ecologische verbindingen.

Het is van belang, dat deze gebouwen en sportterreinen niet ten koste van groen/natuur/ecologische verbindingen worden uitgebreid Dat is ook conform het groene beleid van de gemeente.

Op de tekening van Bureau 2, Juurlink en Geluk, wordt een groot stuk groen naast Madurodam en tennispark de Bataaf oranje gekleurd. Het is van cruciaal belang, dat dit groen/natuur blijft.

6. Voorstellen voor nieuwe ontwikkelingen in het hart van het gebied

Bureau 2 stelt voor het gebied rond Madurodam en achter het Ministerie van Verkeer- en Waterstaat te ontwikkelen tot een intensievere zone:

-droog en hoog gebied/de ingang van Madurodam en het parkeerterrein worden opgenomen in een duinlandschap;

-nat en laag gebied/het kwekerijgebied wordt stadlandbouwgebied met duinven, Orangerie, café-restaurant, moestuin, voedselvoorziening. Ontmoeten, duurzaam....

De idee om intensievere gebruiksmogelijkheden te concentreren en daarbij aan te sluiten bij wat er al is, zou verder kunnen worden uitgewerkt. Het zijn aardig ogende voorstellen. Er zijn echter ook kritische kanttekeningen bij te plaatsen. Wat gebeurt er met de huidige kwekerij en wat heeft dat

voor gevolgen voor de groenvoorzieningen in de buurt? De bomen die van kwekers komen worden daar verzameld voor ze worden uitgeplant, het is belangrijk als distributiecentrum voor bomen, planten enz. Wat vinden de omwonenden van een dergelijk plan?

Madurodam geeft aan weer ruimte tekort te komen. Daar is al eerder een jarenlange strijd over gevoerd. Uiteindelijk zijn de Scheveningse Bosjes gelukkig grotendeels behouden (alleen later nog aanleg parkeerterrein). Madurodam was tevreden met hun nieuwe gebouw "beyond the dikes". Veel aantrekkelijker dan het oorspronkelijk saaie rechthoekige plan.

Voor nu is het beter te zoeken naar kwaliteit binnen de ruimte die er is. Interactief is een goede ontwikkeling en een succes. Daarvoor kan men meerdere malen terug komen.

Beter benutten stenige voorplein en parkeerterrein kan.

In ieder geval geen verdere inbreuk maken op de Bosjes. Ingetogenheid van Madurodam in een duinpan behouden, geen attractiepark à la Duinrell.

7. Bouwen in het gebied

7.1. Een paviljoen in de Scheveningse Bosjes

Bureau 1 stelt een rechthoekig paviljoen/restaurant/"artist in residence"

kunstenaarshonk van glas voor in de Scheveningse Bosjes vanuit de gedachte dat een dergelijke functie iets toevoegt aan het gebruik van het bos

Parapluie, N. Schev. Bosjes

Kritische kanttekeningen betreffen de volgende punten:

- *Leegstaande (kantoor)gebouwen genoeg in de omgeving waar kunstenaars in terecht kunnen.*
- *In het verleden zijn er vele restaurants/herbergen in het gebied geweest/ zijn er nog:*
 - *De Bataaf met kinderspeeltuin, nu tennispark.*
 - *Hôtel de la Promenade tot 1964 nog aan de Scheveningseweg, nu benzinestation.*
 - *Het in 1970 gebouwde, nog bestaande, Promenadehotel (nu Crowne Plaza), recent verdubbeld, met restaurant dat uitkijkt over de Teldersweg en achterliggend groen.*
 - *In het Westbroekpark een fraai gebouwde passende uitspanning. Nu wokrestaurant.*
Klacht omwonenden: je kunt er in de ochtend geen kopje koffie meer krijgen.
 - *In het Westbroekpark, in de zomer, Theeschenkerij/eten/botenhuren de Waterkant.*
 - *Bij de Nieuwe Scheveningse Bosjes (rand) twee koffietenten.*
 - *In de Scheveningse Bosjes (rand) koffietent de Prinsevink.*

Dus niet nodig weer te gaan bouwen in het gebied. De café-restaurants uit het verleden zijn of geen succes geweest en in iets anders veranderd, of ze zijn er nog. Er hoeven er geen nieuwe bij.

-er wordt wel gesignaleerd, dat de bestaande voorzieningen niet specifiek gericht zijn op gebruikers van de parken (met uitzondering van de Waterkant) en weinig uitnodigend zijn voor wandelaars/ recreanten.

7.2. Een nieuwe Belvédère

Bureau 2 stelt een nieuwe uitkijktoren voor van ijzer, om vandalisme of vernieling door brand te voorkomen. Het ging destijds om het uitzicht naar zee, maar men kan natuurlijk ook het groengebied in kijken, wat aantrekkelijk is.

Aantrekkelijk: Leuk als er iets terug komt.

Kritische kanttekening: jongeren/ kosten/ bewaking

8. Financiering en organisatie

Alleen door sponsoring zou het een en ander kunnen worden uitgevoerd, de overheid heeft geen geld meer. Dat wil niet zeggen dat een sponsor alles voor het zeggen heeft, zie Amerikaans model.

Aantrekkelijk: Bijvoorbeeld nieuw straatmeubilair met bedrijfslogo waarmee vervanging/ onderhoud wordt gedekt? Zoals de bushokjes?

Bureau 3 stelt een organisatiestructuur voor. Een raad met vertegenwoordigers uit de deelgebieden, een parkdirecteur.

Op zich heel democratisch.

Als het maar niet te "zwaar" wordt, dat er iets MOET worden gedaan terwijl de omwonenden dat niet willen. Velen zijn heel gelukkig met wat er is.

9. Overige ideeën

Ja:

- Bij ingangen plattegronden met info, natuur, cultuur, geologie, archeologie, historie. *Goed idee.*
- *Eventueel ook apps? Zie ook ideeën voor een pad langs de Atlantik Wal*
- Spreuken (Cats?)/citaten (Einstein) schrijven in de bestrating op de paden.
Leuk, maar eerst de gaten in de bestaande paden dichtten zou ook mooi zijn.
- Vingerhoedskruid en bosanemoon. *Op bepaalde plekken wat brandnetels en bramen (die zijn goed voor de natuur, maar minder voor het oog) weghalen en vervangen door inheemse bloemen? Aantrekkelijk voor mensen, vlinders en bijen*
- Trafohuisjes door leerlingen laten beschilderen met voorstellingen natuur.
- Joggingpad, niet met asfalt verhard, in een grote cirkel in de Scheveningse Bosjes.
- Betere fietsverbindingen tussen groengebieden/rondlopend fietspad in de Bosjes
- Herdenkingsmonumenten profileren. Bordje met achtergrondgegevens? Sponsoring?

Misschien:

- Speaker's corner. Een veld met stoelen. *Waar?*
- Een ticket duinpark, Madurodam, Zorgvliet, museum... *De groengebieden zijn vrij toegankelijk.*
- Beelden. *Natuurlijk leuk, maar, er zijn al veel beelden/monumenten. Groene, levende beelden? Zie Floriade? Houd rekening met vandalisme, is de les van zelfs het afgesloten Westbroekpark.*
- Bij ingangen poorten: *Eventueel. Door verschillende nationaliteiten vorm laten geven?*
- Een schuilhut terugbouwen? *Wordt het gebruikt? Onderhoud?*
- Kleinschalige cultuur, intiem concert enz. *Geluid hinderlijk voor natuur en omwonenden? Parade is schitterend, is voldoende? Er is genoeg op Scheveningen? Enkele weekenden overdag, niet jaarrond?*

Nee:

- Parktheater. *Hangt er vanaf hoe en waar. Ervaring elders in Nederland is dat in ons klimaat daar weinig gebruik van wordt gemaakt. Geluidsoverlast voor natuur en omwonenden.*
- De randen opener maken... *Nee. We willen in het gebied graag de waan hebben dat er niet overal wegen zijn. Dus juist geen open randen.*
- Extra ingang Zorgvliet. *Nee, is niet goed te bewaken.*
- Zichtbare muur, bosjes en bomen weggappen. *Nee, de half verborgen muur is bijzonder en minder onverbiddelijk.*
- Duinhotel? *Nee. Er zijn al zo veel hotels in de omgeving.*

Met dank aan Anneke Landheer voor informatie, zie haar boek "Romantisch buiten wonen in de stad"; en de illustraties uit haar collectie. Deze kaart dateert uit 1899.

Bijlage

Er staan veel fouten in de kaarten van de presentaties. Deze moeten worden gecorrigeerd voordat deze presentaties verder worden verbreid. Het zou goed zijn als deskundigen van de gemeente hier naar kijken. Dit zijn de fouten die wij zagen, en een van de bewoners van de groengroep aan wie we het voorlegden, de enige die op zo'n korte termijn tijd kon vrijmaken om de plannen te bestuderen.

Juurlink en Geluk

- Grote delen van de Scheveningse Bosjes zijn niet groen ingekleurd, zie bijvoorbeeld google maps:
 - Deel tussen de Scheveningseweg en Van Stolkweg (het oudste beplante gedeelte van de Bosjes),
 - Deel tussen Prof. Gerbrandyweg en Haringkade
 - Deel tussen Cremerweg en Nieuwe Parklaan
 - Deel tussen Kerkhoflaan, Dr Aletta Jacobsweg en Plesmanweg
 - Deel tussen Madurodam/Bataaf en Ver Huellweg
 - Deel tussen Scheveningseweg en Tolweg enz.
- De Algemene begraafplaats en de Portugees Joodse begraafplaats moeten ook een zelfde groen als de RK begraafplaats
- Hoe wordt de oversteek van de Teldersweg beveiligd.
- Het is niet Oude Scheveningse Bosjes, maar gewoon Scheveningse Bosjes
- Het Van Stolkpark is de villawijk, omringd door de Scheveningse Bosjes. De Teldersweg gaat dwars door de Scheveningse Bosjes, ook aan de zee kant heet het bos zo.
- Beelden: het zijn merendeels gedenktekens of monumenten. In het Westbroekpark staan wel een aantal beelden, die niet zijn opgenomen op de kaart.
- Er ontbreken scholen, o.a. VCL en Luzac lyceum in het Van Stolkpark.
- Wat zijn de rode stippels? Soms fietspaden, soms wandelpaden.

Prosad

Correcties:

- Van Stolkpark ontwikkelaar Thomas van Stolk, ontwerp JD en LP Zocher uit 1872
- Scheveningseweg (ontwerp Constantijn Huygens 1653; aanleg van de weg 1663-1665), Eerste aanleg Bosjes vanaf 1677 17^e eeuw niet door Jacob Cats, maar door de Magistraat van 's-Gravenhage, in samenwerking met de Staten van Holland. De aanleg van de Scheveningse Bosjes met Waterpartij is ondernomen door Jhr HAC Ver Huell, naar een idee van JD en LP Zocher uit 1860; - Begrenzing van de Bosjes klopt niet. Park Sorghvliet ipv Zorgvliet Park Jacob Cats is de stichter en ontwerper van Sorghvliet.
- De twee onderdelen rechts op de kaart zijn niet RK begraafplaats (Sint Petrus Banden) maar Algemene Begraafplaats uit 1830 door architect Zeger Reijers
- Wittebrug niet Wittebrugpark. (1830 gehucht, 1835 Badhuisweg, 1866 oudste huizen die er nog zijn, 1890 woonwijk)
- Klein Zwitserland hoort er ook bij maar ontbreekt. Eigenlijk ook de drie parkjes van Duttendel...

Bureau BenB

Het groen op de kaart is over het algemeen goed aangegeven, ook het onderscheid tussen bos en open, maar ook daar is het niet volledig, ontbreken o.a.:

- Klein Zwitserland, kwekerij, duinparkjes Duttendel
- groenstrook tussen Hubertusviaduct en Plesmanweg
- groenstrook tussen Prof. Gerbrandyweg en Haringkade niet volledig
- deel Scheveningse Bosjes tussen Scheveningseweg en Verlengde Tolweg ontbreekt

De ecologische verbinding van Oost- naar Westduinen wordt aangegeven, mooi!

Er zijn nog alternatieven, via Pompstationsweg Nieuwe Scheveningse Bosjes, Doornpark

Zie Nota Ecologische Verbindingszones 2009 p26, Stedelijke Ecologische Hoofd Structuur.